

“El nacionalisme vol la cultura per fer pàtria, i això la mata”

Ferran Toutain entrevista Salvador Oliva / *El País*

Salvador Oliva (Banyoles, 1942) és autor d'una de les obres més extenses i diverses de les lletres catalanes contemporànies. Conegut sobretot per la traducció íntegra de l'obra de Shakespeare, també ha publicat, a part d'altres translacions, uns quants llibres de poemes, una novel·la en vers i un bon nombre d'assajos sobre lingüística i literatura. Ara treu dos llibres nous: un en català, *Poesia i veritat* (Edicions de 1984), amb material de les classes que impartia a la Universitat de Girona, i un altre en castellà, *La rehumanización del arte* (Ediciones Zarzillo).

Pregunta. Tot el que has publicat té un pes molt notable, però tinc predilecció pels Sonets de Shakespeare, per la traducció i l'edició que en fas i per la introducció, formidable. M'ho sembla pel que hi dius sobre els sonets, però també per la manera tan alegrement descarada amb què ataqués els vicis de la universitat. Hi va haver reaccions a aquesta introducció?

Resposta. Reaccions públiques, no; però hi va haver gent que se'm va enfadar molt, que va trobar que hi ha certes coses que no s'han de dir. Jo crec que denunciar el que no està bé és un deure moral, i jo ho puc fer perquè ja no tenen manera de fer-me mal. Poden llogar un assassí a sou, però no crec que ho facin...

P. Sempre has estat molt crític amb la universitat, no tan sols en aquella introducció.

“Feia estudi lingüístic

de la literatura perquè

aquesta està feta

de llengua i no d'idees”

R. Sí. Quan vaig tornar de la Universitat de Nottingham el 1973, no em vaig sentir gens integrat en el sistema d'aquí. Em va semblar ineficient, sobretot perquè els plans docents es feien més per afavorir les manietes dels professors, els seus interessos personals, que no pas per tenir en compte què havien d'aprendre els estudiants.

P. Això ha canviat?

R. Ha empitjorat. Permet-me un exemple personal. Jo feia una assignatura a la Universitat de Girona que consistia en l'estudi lingüístic de la literatura —que és una bona manera d'estudiar-la, perquè la literatura està feta de llengua i no d'idees— i me la van eliminar del pla docent, a pesar de ser una de les més sol·licitades. Ni tan sols es van dignar a comunicar-m'ho, ho vaig saber pels estudiants. Em vaig indignar i vaig enviar correus als responsables del departament dient-los que ho faria públic. Això devia fer efecte, perquè vaig recuperar-la. Aquest curs tenia molts estudiants i potser deixava altres professors amb pocs alumnes... No ho sé... Ara, jo crec que el problema de la universitat no ve tant de les persones com del sistema. Darrerament aquest diari ha publicat articles molt bons que ho posen en evidència. Un de Jordi Gràcia, un altre de Félix de Azúa, un altre de Francesc de Carreras que vaig trobar importantíssim. En fi, si no es canvia el sistema, la universitat, que ara agonitza, acabarà morint i fent una pudor terrible.

P. *Poesia i veritat* parteix d'aquest curs que et van voler eliminar. Deu ser un curs maleït, perquè crec que el llibre també t'ha portat problemes...

R. Sí. El llibre consta d'una introducció on exposo la necessitat de desempallegar-se del tòpic del fons i la forma, i després hi ha una sèrie de capítols on estudio poemes de Verlaine, de Gil de Biedma, de Carner... En un dels capítols, el 14, comento poemes satírics sobre Jordi Pujol i el catalanisme. Jo ja em vaig ensumar que això era perillós... I en efecte, a l'editorial Vítel·la, que és la que m'ho havia de publicar, em van dir que tot això havia d'anar a fora. Jo, naturalment, els vaig contestar que el capítol 14 era intocable. L'excusa era que es tractava d'un capítol "poc filològic", però jo ja sospitava que m'enfrontava a una censura nacionalista. No vaig cedir; vaig enviar el llibre a Edicions de 1984 i l'endemà ja tenia una resposta entusiasta. Crec que tots els nacionalismes són dolents, i com més poderosos, més perillosos.

P. Vas tenir amistat amb Jaume Vallcorba. En una conversa amb ell fa uns tres anys, li vaig dir que el nacionalisme havia perjudicat molt la cultura catalana i em va contestar: "No l'ha perjudicat, l'ha liquidat... Ja no té remei". Ho veu igual?

R. És una veritat com un temple, molt trista, però també molt exacta. El nacionalisme s'aprofita de la cultura, la vol al seu servei. La vol usar per fer pàtria, i això la mata. En el cas del meu llibre, estic segur que el que més els va molestar són dues citacions molt llargues que faig de l'últim capítol de La poesia de Carles Riba, de Gabriel Ferrater, llibre que hauria de llegir tothom.

P. Per tant, el que han fet és censurar Gabriel Ferrater.

R. Exactament. No em censuren a mi, sinó Ferrater.

P. A La rehumanización del arte tornes al problema de la forma i el contingut. L'obra és una refutació d'Ortega y Gasset, com sembla indicar el títol?

R. No ben bé. De La deshumanización del arte només en parlo al primer capítol. Presento certes objeccions al concepte de deshumanització: l'art no es pot deshumanitzar perquè és una cosa essencialment humana. Ortega escriu tan bé, i sempre és tan interessant i convincent, que a mi m'ha costat temps veure quin era el problema del seu llibre, i el meu surt de la necessitat de donar-hi resposta, però després parlo de moltes altres coses, principalment de teoria literària, i també de cine, de música, i sí, em torno a ocupar de la falsa dicotomia de la forma i el contingut. Aquí també cito Ferrater, en aquest cas uns passatges on contradiu implícitament Ortega, però tots dos parteixen d'aquesta dicotomia, i jo he volgut partir de la seva negació. En un article de diari sí que hi ha un contingut i una forma, s'expliquen uns fets que es poden narrar amb frases curtes, llargues..., però en art només hi ha forma; el contingut el posem nosaltres amb la nostra interpretació. I aquí hi ha de fet la meva objecció a Ortega, perquè la seva tesi pressuposa la divisió entre forma i contingut.

P. A les escoles s'ensenya els nens a buscar el missatge moral o polític de les obres, i tots arriben a la universitat amb la idea que la forma no és més que parafernàlia.

R. Per desgràcia és així. Jo he dedicat gran part de la meva docència a desintoxicar-los d'aquestes idees, però no és fàcil, tot això està molt arrelat. La literatura només és forma, i la forma constitueix un sentit que tan sols és interpretable a partir de la pròpia experiència. Per això crec que la interpretació és sempre personal. Això és el que vol dir Oscar Wilde a El crític com a artista, quan afirma que la música ens crea a cada un de nosaltres un passat que desconeixíem. En aquestes coses, Wilde no es va equivocar mai.